

СПРИЙНЯТТЯ ПРИРОДИ МОЛОДШИМИ ПІДЛІТКАМИ

У статті представлено особливості сприйняття навколишнього природного середовища молодшими підлітками.

***Ключові слова:** гармонізація відносин з природою, екологічне виховання, екологічна поведінка.*

The article presents peculiarities of the perception of the environment by younger teens.

***Keywords:** harmonization of relations with nature, environmental education, environmental behavior.*

Визначальним чинником досягнення гармонійних відносин з природою на сьогодні є організація такої структури життєдіяльності людей, яка забезпечуватиме повне узгодження будь-яких дій з природним середовищем, його цілісністю, можливістю до самовідтворення та зведення до мінімуму споживання невідновлюваних природних ресурсів.

Визнання екологічної освіти як найважливішого фактора в гармонізації відносин людини і природи, її головної ролі у вихованні особистості, яка здатна реалізувати ідею коеволюційного розвитку природи і суспільства, знайшло відображення в нормативних документах як міжнародного так і національного рівнів.

У концепції екологічної освіти України зазначено, що пріоритетом шкільної екологічної освіти і виховання є особистісна орієнтація, яка передбачає створення таких умов, за яких природа повинна бути особистісною цінністю кожного учня.

Аналіз домінантних орієнтацій учнів щодо природи засвідчив, що їм притаманні споживацький, естетичний, ідеально-творчий або еkleктичний тип взаємовідносин з природою. Перевага ціннісного ставлення до природи полягає у тому, що воно виступає фундаментальним, всеохоплюючим виміром особистості і охоплює властивості природи не лише з погляду корисності, а й з точки зору пізнавальної, естетичної, моральної цінності.

Відомі екопсихологи С. Дерябо та В. Ясвін зазначають, що ставлення до природи школярів молодшого і середнього підліткового віку характеризується

схожістю. Молодшим і середнім підліткам властиве сприйняття об'єктів природи як рівноцінних суб'єктів (партнерів) спілкування, взаємодії [2, с. 222-223]. У такому віці ставлення до природи є переважно непрагматичним. Для підлітків природа надзвичайно рідко виступає як «об'єкт користі», їм більш притаманне ставлення до природи як до «об'єкта охорони». Загалом, роблять висновок вчені, молодшим і середнім підліткам притаманний вчинковий суб'єктно-непрагматичний тип суб'єктивного ставлення до природи [2, с. 224-225].

У сучасній психолого-педагогічній науці проблематикою формування екологічної компетентності, екологічної культури, системи екологічної освіти займаються Н.А. Пустовіт, О.Л. Пруцакова, О.О. Колонькова, Г.П. Пустовіт, О.В. Крюкова, О.М. Лазебна, С.В. Шмалей, В.А. Ясвін тощо.

Сприйняття природи і взаємодія з нею відбувається у школярів в їхній повсякденно-побутовій діяльності, практичній реалізації своїх освітніх потягів, інтересів та настанов дорослих.

Тенденції сприйняття природи школярами молодшого підліткового віку показують дані анкетування, проведеного серед учнів 6-7 класів.

Про недостатньо сформовані навички поведінки у природі свідчать високі показники про те, що школярі обох досліджуваних груп лише іноді замислюються над тим, що роблять, перебуваючи у довкіллі. Так 33% опитаних шестикласників, 41% семикласників зазначили, що бігають та грають у довкіллі, а лише 8% учнів 6 класу та 13% учнів 7 класу зазначили, що милуються природою: годують тварин, дослуховуються до співу птахів; не шкодять природі, спілкуються з друзями; читають, фотографують малюють, займаються спортом.

Відповідаючи на запитання «Чи впливає ваше перебування на природі на її стан?» висловили своє впевнення у тому, що не впливає, 29% учнів 6 класу та 49% учнів 7 класу; завдає шкоди – 9% та 3% відповідно. Майже 20% опитаних в обох класах вважають, що їхнє перебування на природі допомагає їй.

Розмірковування над наслідками власних дій для природи притаманне учням обох класів, правда, у різному співвідношенні (53,2% та 39,7% відповідно). Проте інколи задумуються над даною проблемою 46,8% шестикласників та 57,4% семикласників, а ніколи не задумуються 2,9% семикласників.

Тож за результатами проаналізованих відповідей можна стверджувати, що поведінка, дії і вчинки стосовно природи базуються на усвідомленні учнями окремих функцій природи. Інформаційна складова екологічної компетентності – ситуативна і не системна. Почуття особистої причетності до проблем довкілля, побутова діяльність і спосіб життя, не сприймаються ними як чинник впливу на довкілля.

Екологічні проблеми зі збільшення сміття найбільш значимими виявилися для 21,3% шестикласників та 27,9% семикласників. Зміні клімату 36,2% учнів 6 класу та 25% - 7 класу відвели останнє (7 місце) у порядку значимості для них. Однак проблемам нестачі питної води та вирубуванню лісів учні обох класів віддали 1 та 2 місця відповідно. Питання про надмірне використання природних ресурсів та збільшення кількості безпритульних тварин зайняли 5 місце, а панування людини над природою – 7, що підтверджує антропоцентричний тип її сприйняття та необізнаність школярів з глобальних екологічних проблем.

Методом незакінченого речення учням пропонувалось також дати визначення гармонізації відносин з природою. На думку 89,4% учнів 6-х класів – не наносити шкоди природі. Так само вважають 82,4% семикласників. На діяльності на користь природі наголосили 74,5% шестикласників та 77,9 – семикласників. Також 65,9% опитаних учнів 6 класу та 44,1% учнів 7 класу, стверджують, що гармонізація відносин передбачає ставлення до об'єктів природи, як до рівних собі. Більше 40% респондентів у обох класах наголошують на зменшенні споживання природних ресурсів. Нічого не змінювали б у гармонізації відносин між людиною природою майже 5% всіх опитаних з обох класів.

Понад 90% опитаних респондентів з обох класів стверджують, відносини між людиною і природою потрібно однозначно змінювати.

Збереження природи в порівнянні з розвитком економіки чи розвитком суспільства вважають головним (1 місце) фактором для існування людства 61,7% шестикласників та 58,8% семикласників. 2 місце за результатами опитування займає розвиток економіки, 3 – суспільства.

Виходячи з того, що характер діяльності у довкіллі визначається розумінням цілісності природи, учнів було опитано про їх відношення до об'єктів неживої природи. Аналіз розподілу відповідей засвідчує, що 53,2% шестикласників і 61,8% семикласників наголосили на тому, що до природи потрібно ставитись як до частини красивого пейзажу, який не можна руйнувати, причому на поставлене запитання відповідей дівчаток 6 класу було на 19% відповідей більше, ніж хлопчиків. Цю особливість також підтверджують і психологічні дослідження, де дівчаткам притаманне сприйняття навколишнього середовища з точки зору естетики і краси. А чоловічу стать цікавлять нові об'єкти природи з точки зору спостереження та вивчення.

Також 40,4% та 66,2% опитаних по класах відповідно зазначили, що до об'єктів неживої природи потрібно ставитись так само як і як до частини природи, яка потребує такого ж захисту як і жива природа. Понад 5% всіх опитаних зазначили, що об'єкти неживої природи красиві і приносять їм естетичне задоволення. Майже 10% респондентів обох опитаних класів відповіли, що нежива природа є ресурсом, який можна використати, засвідчуючи споживацькі мотиви по відношенню до її багатств.

Говорячи про біорізноманіття фауни мегаполісів, на запитання «Які дикі тварини живуть у містах?», 4,3% опитаних у обох класах зазначили, що диких тварин у місті взагалі немає. Ще 5% учнів відповіли, що дикі тварини є тільки в

Виховання гуманного та етичного ставлення до тварин ґрунтується на переконанні, що людина має зважати на основні права і визнавати інтереси тварин, незалежно від отриманої користі [1].

За результатами анкетування 68% респондентів 6 класу зазначили, що тварини мають право на свободу, так само вважають і 67,6% семикласників. 69,5% опитаних 6 класу та 50% - 7 класу вважають, що тварини мають право і на життя. Такі емпіричні дані підтверджують розвиток у школярів почуття відповідальності, обов'язку та поваги, виховання природо-центричного світогляду стосовно представників тваринного світу. Однак 2% школярів у обох класах відповіли, що тварини мають права, якщо вони корисні для людини.

Аналітичні дані проведеного опитування підтвердили необхідність спрямування виховного процесу на усвідомлення учнями повсякденних впливів кожного на довкілля, ролі однієї людини у покращенні сучасної екологічної ситуації; на компетентне вирішення протиріч у взаємодії з природою, корекцію поведінки та звичок у довкіллі.

Література

1. Борейко В.Є. Екологічна етика та гуманне ставлення до тварин і рослин : метод. посіб. для вчителів / В.Є. Борейко, Н.А. Пустовіт. -К.: Логос, 2011. -С. 5.
2. Дерябо С.Д. Экологическая педагогика и психология /С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – С. 222-225.

Тимчик К.А., м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ВПРАВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито теоретичні аспекти проблеми виховання вправності старшокласників засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності; визначено сутність та зміст поняття вправності особистості в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності; з'ясовано ефективні засоби виховання вправності старшокласників в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Ключові слова: *вправність, виховання вправності, старшокласники, фізкультурно-оздоровча діяльність, спортивні ігри.*

In the article the theoretical aspects of problem of education of adroitness of senior pupils are exposed by facilities ofathletic-health activity; essence and maintenance of conceptof adroitness of personality are certain in the process ofathletic health activity; from'ясовано effective facilities ofeducation of adroitness of senior pupils are in the process ofathletic-health activity.

Key words: *skill, upbringing, senior pupils, physical culture and recreation activity, sports games.*